

НИКОЛАЙ ДЮЛГЕРОВ (1901–1982) е най-значимият български художник¹, чието име е свързано с италианския футуризъм, и по-конкретно с т.нар. *Втори италиански футуризъм*, представен най-вече от дейността на Торинската група. А според проф. Енрико Крисполти – историк и теоретик на Втория футуризъм, завеждащ катедрата по модерно и съвременно изкуство в университета на Сиена, Николай Дюлгеров е най-значимият творец между двете войни².

В Торинската група освен Дюлгеров членуват още художниците Филия, Фарфа, Уго Поцо, Пипо Ориани и скулпторите Мино Росо и Алберто Сарторис – голям негов ценител и приятел. Очевидно, тези имена не са сред най-представителните за италианската футуристична живопис, с която обикновено свързваме Джсакомо Бала, Северини и др. Футуристите от Торино внасят в живописа геометричните механични форми и за разлика от първите футуристи, предвождани от Маринети, навлизат в областта на духовното, спиритуалното, космическата визия. В тази нова перспектива възниква т.нар. аероживопис, чиито изложби започват от 1931 г.; там гледната точка е като от самолет, от големи височини, всичко е летящо. Аероживописа се превръща в основна насока за развитието на футуризма през 30-те години.

Николай Дюлгеров е роден в Кюстендил. Преди да тръгне за Италия, той посещава артистичните среди на Виена, Дрезден, Ваймар. От най-голямо значение за неговото формиране като художник е обучението му в Баухаус. Началният период на Дюлгеров приключва с творби като "Безкрайност" (1925), "Айсидора Дънкан" (1927) или забележителната му картина "Синтез на човешкия дух", изложена на XVI биенале във Венеция през 1928 г. През този период в картините му доминира абстракцията, чисто формалните ценности, което е било характерно най-вече за поетиката на Кандински и Паул Клее.

Дюлгеров пристига в Торино през 1926 г., за да учи архитектура във Висшето училище по архитектура към Албертинската кралска академия, и много бързо установява контакти с художниците футуристи,

Най-близък негов приятел става Луиджи Коломбо-Филия – поет и художник, който е бил теоретикът на движението. Именно в Торино и с активното участие на Дюлгеров е била организирана първата футуристична вечеря през 1931 г. Таверната, в която се е провела тази среща, е била обзаведена от Дюлгеров изцяло от алуминий, който за вечерята е бил измислил рецептата "Оловно тиле".

¹ Друг български художник, който през 30-те години също живее в Италия и участва в изложбите на футуристите, е Иван Ненов.

² Интервю на Емилия Георгиева с проф. Крисполти, публикувано във в. "Литературен форум", бр. 27, 17. - 23. IX. 2002 г. Ползвани са също така следните материали: Руен Руенов. Италия си спомня отново за футуриста Николай Дюлгеров, "България днес", година V, брой 24, 15. - 31. XII. 2001 г.; интервю на Диана Попова с проф. Джорджо ди Дженова, в. "Култура", бр. 47, 1. XII. 2000 г.

На тези вечери Маринети е декламирал откъси от своите книги. Например книгата "Дзанг Тумб Туум" носи заглавие, изградено от онома-топери на експлозии по време на битката в Одрин през 1912 г., в която той е участвал и е бил впечатлен от силата на българската армия.

Когато през 1936 г. Филиа умира едва 32-годишен, Маринети престава да кани Дюлгеров на биеналетата във Венеция, където е била публично възхвалявана политиката на Мусолини и Хитлер. Причината за тази резервираност на Маринети към Дюлгеров е може би и фактът, че е бил чужденец и не е споделял неговата идеология. Ще припомним, че още в първия си манифест от 1909 г. Маринети величае войната като хигиена на света.

За разлика от Маринети, който се е записвал многократно като доброволец във войните, Дюлгеров е бил преди всичко творец – бил е архитект, график, автор на плакати, прочути са неговите рекламни двустранни билбордове с алуминиева плоскост, които са били разполагани край торинските булеварди. Бил е също керамик, правел е и мебели. Следователно той е бил един цялостен, завършен футурист – тъй като рядко се случва един футурист да се занимава само с една художествена техника.

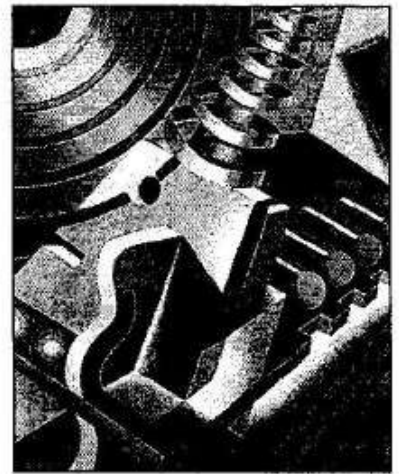
Творческата мисъл на Дюлгеров е съсредоточена около определена тематика – мита за машината, за което свидетелства прочутият му проект "Фар за победата на машината" ("Un Faro per la Victoria della macchina", 1927-1928). Най-значимите творби на Дюлгеров утвърждават естетиката на машината.

ЖИВОТ В ДАТИ:

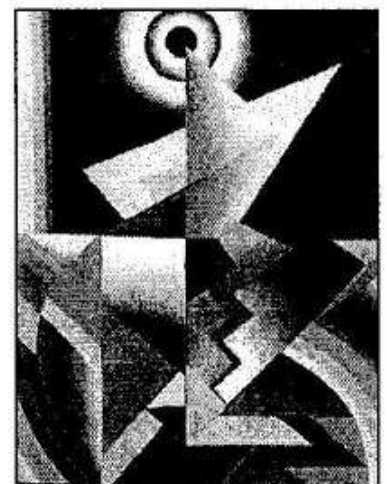
1902	Роден в Кюстендил.
1920	Учи във Виена.
1922	В Дрезден. Тук усвоява сложния хроматизъм и геометричните експерименти на конструктивизма.
1923	Във Ваймар посещава новата академия за изкуство на Валтер Гропиус. Там той е в контакт и е под влияние на теоретика на цвета

Николай Дюлгеров
Портрет, 1924

Николай Дюлгеров
Рационалният човек,
1928

Николай Дюлгеров,
Духовно равновесие,
(Трансцендентална
реалност), 1923

- Йоханес Итен.
 1926 Пристига в Торино.
 1927 Започва да прави рекламни билбордове, рисувани върху големи алуминиеви плоскости. Според водача на торинската група Филиа, тези рекламни билбордове са променили облика на Торино.
 1928 Първа самостоятелна изложба в Торино и участие в XVI биенале във Венеция, организирано от Маринети.
 1931 Проектира обзавеждането на ресторанта на футуристите „Академия на свещения добър вкус“, което е било изцяло от алуминий и напълно в духа на футуристичната естетика. Там са били приготвяни специални футуристични ястия.

* * *

След като на 28.XII. 1930 г. в Торино в „Газета дел Пополо“ („Gazzetta del Popolo“) публикува „Манифест на футуристичната кухня“ на Маринети, редица ресторанти в града решават да обновят своя кулинарен стил. Дюлгеров и Филиа избират един от тях за място на футуристичните вечери и Маринети го кръщава „Таверната Сантопалато“, а българският художник претворява неговата вътрешна архитектура.

Вечерите на футуристите, в чиято организация активно участва и Николай Дюлгеров, минават под наслова „Нека всеки чувства, че яде произведение на изкуството“. Всеки създава свои рецепти, които да отговарят не само на високи кулинарни изисквания, но и на футуристичните критерии за художествена форма.

Ето прословутата рецепта „ОЛОВНО ПИЛЕ“ на Николай Дюлгеров, която той е приготвял за не повече от десет човека:

ОЛОВНО ПИЛЕ³

(формула на аерохудожника футурист Дюлгеров)

Взема се едно пиле, изчиства се от вътрешностите и се изпича. Щом изстине, на гърба му се прави отвор, който се пълни с червен сабайон (крем от жълтъци, вино или ликьор, захар и подправки). По гърба на пилето се подреждат двеста сребристобели кръгли джамбети, а около отвора на гърба се поставят кокоши гребени.

„СД“

³ Рецептата е взета от книгата: F. T. Marinetti, Fillia. La cuisine futuriste. Paris, Ed. A.M. Métailié, 1982, p. 146.